

PRAZNOVSZKY IVÁN: FRANCIA-MAGYAR GAZDASÁGI KAPCSOLATOK

gazdasági élet törvényeknek van alávetve, melyek erősebbek az emberi akarásnál. Talán leginkább a természet örökerejű törvényeihez hasonlíthatjuk őket, melyeket az emberi elme és találmányosság fel tud ugyan használni saját céljaira, de megváltoztatni nem képes. Egy-egy fizikai, kémiai vagy dinamikai tantétel éppen oly igaz, mint teszem azt az *áralakulás* törvénye, s ha a nemzetgazdászok nem egyeznek meg mindenben ezen törvényből levont következtetéseikben, annak oka nem a törvény abszolút értékének rovására írandó, mint inkább a gyakorlati alkalmazás szövevényes, bonyolult útvesztőiben egyesek eltévelyedésére vezetendő vissza.

Ezzel a megállapítással nem akarnám azt mondani, hogy két ország gazdasági kapcsolatainak fejlődésében az emberi törekvések ne hagyhatnának nyomot maguk után. De viszont tény az, hogy az országok geográfiai fekvése, gazdasági viszonyai és last but not least törvényhozása körülbelül megjelölik, limitálják a gazdasági kapcsolatok lehetőségeit, amelyen belül észlelhető bizonyos eltolódás, mozgalom, de amelyen túl erőltetni a gazdasági kapcsolatok erősödését lehetetlen, amíg a fentemlített három tényező valamelyikében változás nem áll be. A geográfiai helyzet megváltozhat, ezzel kapcsolatban, de ettől függetlenül is a gazdasági helyzet is,*) új vámtörvények, monopóliumok léphetnek életbe, s egy ilyképen kelet-

*) Elképzelhető például, hogy egy széntermelő ország szénkészlete kiapad.

kezett új állapotban a gazdasági érintkezés sűrűsége vagy ritkulása következhet be. De nagyobb változások nélkül, körülbelül adva van az a *kölcsönhatás*, mely két állam egymáshoz való gazdasági viszonylataiban mutatkozik.

Ezen általános természetű észleletről következik, hogy minden országnak, minden gazdasági egységnek van egy érdekszférája, melyen kívül eső területekkel élénkebb gazdasági érintkezést nem igen tarthat fenn.

Ha ezt a tételt elfogadjuk, úgy konstatálnunk kell, hogy Franciaország és Magyarország – utóbbi sem mint az osztrák-magyar államszövetség egyik tagja, sem mint önálló állam – nem tartoztak ugyanazon gazdasági érdekszféra körébe s ennek folytán a gazdasági kapcsok ezen két ország között sohasem voltak szorosak.

Történelmi visszapillantás, ha szorosan a gazdasági keretben maradunk, alig mutatna fel érdekesebb momentumokat. Régi idők óta voltak magyar-francia politikai, intellektuel és kulturális összeköttetések s ezekkel járnak ugyan mint kísérő jelenségek némi gazdasági kapcsolatok is, de egymástól messze fekvő országoknál, ha nem köti össze őket járt tengeri út, a termény- és iparcikkcsere rendszerint minimális, s ha csak egyes politikai kooperációk nem vonnak maguk után finaciális akciókat, mint a gazdasági élet egyik megnyilvánulását, nagyobb jelentősége a gazdasági kölcsönhatásnak ily körülmények között nincs.

Az Ausztriával közös vámterület idején Magyarország és Franciaország között 1865-ben kötött egy, inkább csak általános természetű kereskedelmi szerződés, mely kölcsönösen biztosította a szerződő feleknek a legnagyobb kedvezmény jogát, s csak néhány fontosabb cikk vámtételét állapította meg egyenkint. Két évtizeddel később, 1884 február 14-én kötöttek egy kereskedelmi egyezményt, mely összesen hat pontból áll; a legnagyobb kedvezmény jogát ez is fenntartja, s mint egyedüli vámtétel a francia pezsgőboroknál állapítatik meg 100 kilogrammonként 40 forint kedvezményes vám. Ezen egyezmény bármikor felmondható volt, 6 hónapi előzetes bejelentés után. Ezt egy hajózási egyezmény egészítette ki, mely nagyjából biztosította a másik nemzet hajóinak a saját nemzetbeli hajókkal és rakományaikkal való egyenlő bánásmódot. Ezt az egyezményt 1884 április 9-én írták alá.

A világháborúig ezen nagyon szerény keretek jelölték meg a kereskedelmi érintkezés lehetőségeit Francia- és Magyarország között. A ki- és bevitel kérdésében nem is volt sohasem jelentékeny fellendülés érezhető. Franciaország a kereskedelmi érintkezésben – csakúgy, mint mi is – a szomszéd államokkal való viszony kiépítésére fordította figyelmét. Exportja a XIX. század elejétől kezdve körülbelül a hetvenes évekig túlszárnyalta a behozatalát s így kereskedelmi mérlege néhány év kivételével aktív volt. Közbejött néhány passzív év, de közvetlenül a porosz-francia

háború után ismét aktív lett a francia nemzetközi kereskedelem. Ezzel ellentétben *1876-tól kezdve állandóan növekszik a behozat al* a kivitel rovására. Ezen utóbbi állapot megszüntetésére irányult a francia kormányok vámpolitikája a harmadik köztársaság idején s így érthető, hogy ott, ahol csak a *do, ut des* alapján található volna piacra, mint Magyarországon és Ausztriában, nem igen keresett mesterséges módokat a kereskedelmi érintkezés élénkítésére. Franciaország a közös vámterületre főképpen selymet, pezsgőt, bort, érceket, gyapjút, szőrme- és bőrárút, vasat, rövidárúkat hozott be és feltűnően nagymennyiségű *könyvet*, ami dokumentálja a francia szellemi befolyást hazánk intellektuel közönségére. Például 1891-ben Németország után Franciaországból jött a közös vámterületre a legtöbb könyv kötve és füzve, hatszor annyi, mint Angliából, kétszer annyi, mint Olaszországból, másfélszer annyi, mint Oroszországból. Holott a német behozatalt megmagyarázza Ausztria németnyelvű lakossága, az orosz a monarchia számban tekintélyes szlávsága, az olaszt Dél-Ausztria és a dalmát partok lakosságának olasz kultúrája, – s mégis mindezeket túlszárnyalt a francianyelvű nyomtatványok importja hazánkba. A statisztika itt is tanulságos, és sok mindent megmagyaráz: ez a francia befolyás, illetve szellemi hegemonia nem tud lépést tartani a többi nemzet előtörésével; a statisztikai táblázat 1891-től 1904-ig erősen leromlik a franciára nézve, amennyiben még az általa behozott szellemi termékek értéke aranykoronában éppen csak hogy megmarad 1904-ig az 1891-es nívón (igen csekély eltolódásokkal), addig az angol és olasz könyvimport majdnem megháromszorozódik (de míg az angol még mindig a francia alatt marad, az olasz azt már túlszárnyalja), az orosz és a német pedig megduplázódik. Vagyis másképpen szólva, míg 1891-ben a Magyarországra és Ausztriába külföldről behozott könyvek és nyomtatványok összértéke 26 millió aranykorona volt, s ebből a francia importra 620.000 korona esik, addig 1904-ben az import összértéke már 48 millióra rúgott, melyből a francia rész megmaradt 641.000 korona értékben. Ha ezen két tételből levonjuk a legjelentékenyebbet: a német importot, úgy azt látjuk, hogy 1891-ben az összes többi államokból behozott könyvterméknek még 30%-a jött Franciaországból, 1904-ben pedig már csak 15%-a!

Magyarország viszont Franciaországba fát (vasúti talpfát), gabonát, lovakat, bőr- és szőrmeárúkat, sört, bort exportált. Mindezt persze jelentéktelen tételekben, különösen, ha figyelembe vesszük mindkét részről a szomszédos államokkal való forgalom nagyságát. Magyarország és Ausztria behozatala Franciaországból az összbehozatal 3%-át alig haladta meg, míg e két állam közös vámterületének összkiviteléből Franciaországra a múlt század 80-90-es éveiben 4% jut, amely csökkenő tendenciát mutat s 1904-ben leszáll 3%-ra.

Ezzel körülbelül végeztünk, ami a kereskedelmi, illetve áruforgalmat illeti a háború előtt.

Magyarország iparosai közül különösen a szücsök nagy számban telepedtek le Franciaországban és pedig elsősorban Párizsban, hol mászszakmabeli iparosaink is elég sűrűn találtak munkát. Francia részről viszont gyáralapítási kísérletekkel találkozunk magyar földön, melyek azonban nem igen jártak sikerrel. (Pl. a sárvári műselyemgyár francia alapítás volt.)

A leglényegesebb összeköttetés kétségtelenül *pénzügyi téren* volt érezhető. A francia nép a tőkegyűjtés és takarékoság terén vezető szerepet töltött be, ezen tőke nagyrésze külföldi értékpapírokba volt fektetve. Sehol a világon nem mutatkozott olyan érdeklődés nem hazai részvények, kötvények és záloglevelek iránt, mint Franciaországban.

Magyar állami kölcsönt nem vettünk fel a francia pénzpiacon, de annál élénkebb volt a forgalom a magyar jelzáloglevelekben és a magyar pénzintézetek egyéb finansziális összeköttetése francia bankokkal, sőt községi kölcsönöket is bocsátottunk ki Franciaországban. Mindez természetesen igen egészséges, fejlődésképes közeledést hozott létre a két ország gazdasági körei között, melyet csakis a politikai szempontok diktálta tartózkodás francia részről korlátozott némileg. De azon a ponton voltunk, hogy ez a kapocs bizonyos érdekközösségig fokozódhatott volna, mikor a politikai horizont sötétbe borult és kitört a világháború.

A trianoni béke után mindent előlről kellett kezdeni, de megváltozott és sokszorososan hátrányosabb viszonyok között. Az Ausztriától teljesen különvált, de állami területe gazdagabb részétől megfosztott Magyarország gazdasági élete megrendült és emberfeletti munkára volt szükség, hogy talpra tudjon állni. Természetesen ez az új életrekelés egész más gazdasági alapokon nyugodott, mint a régi Magyarország élete. Az új gazdasági helyzet teljesen új orientálódást igényelt, importra szorultunk ott, ahol azelőtt exportunk volt, a legszükségesebb is hiányzott, s különösen a nyersanyagokat produkáló területek lecsatolása forgatta fel egész gazdasági berendezésünket. Kis agrárállam lettünk és előlről kellett kezdeni kereskedelmi és ipari életünket.

Ennek megfelelően a béke utáni első évek kereskedelmi forgalma Franciaországgal is csekély volt. Álljon itt ez a kis kimutatás:

Év	Behozatalunk Franciaországból (aranykoronában)	Kivitellünk Franciaországba (aranykoronában)
1921	9,934.000	984.000
1922	13,837.000	3,274.000
1923	3,244.000	1,841.000
1924	11,538.000	2,180.000
1925	13,105.000	3,774.000

Mint látnivaló, Franciaország lényegesen többet ad el Magyarországnak, mint Magyarország Franciaországnak. A francia import főbb cikkei: automobilonok és alkatrészeik, főképen pneumatik, selyemszövetek, illatszerek, luxuscikkek, gyarmatáru, gépek (mezőgazdasági gépek), vas- és fémáruk, divat- és piperecikkek. A magyar kivitel Franciaországba főképen agrárproduktumokból és luxus élelmicikkekből áll (dara, korpa, zöldségfélék frissen és konzerválva, libamáj, húskonzerv, magok, gyapjú, dohány, birkahús). Viszünk ki hordódongát és egyéb félig megmunkált fából való cikkeket is.

1925 október 13-án írták alá a magyar és francia megbízottak az első francia-magyar kereskedelmi szerződést, mely 1926 február 21-én lépett életbe. Egyesek sokat vártak tőle, de nagy volt a csalódás. Magát a szerződést hosszasan és erősen támadták a magyar sajtóban és tagadhatatlanul olyan előnyöket nyújtott a franciáknak, melyeknek nem ők, de a legnagyobb kedvezmény joga révén mások látták a hasznát, olyanok, kik így ellenszolgáltatás nélkül jutottak a magyar termelők rovására olcsó vámtételekhez. Maga a szerződés túlgyors tempóban, kellő előkészület nélkül jött létre, s így tartós életet, ami egyébként egy átmeneti idő szünetté nem is jár, nem jósolhatunk neki. Különben három havonként felmondható és módosítható is.

A szerződésben megemlítésre méltó, hogy Magyarország biztosítja Franciaországnak, gyarmatainak és a protektorátusa alá tartozó országoknak a legnagyobb kedvezmény jogát és 30-tól 75%-ig terjedő vámmérséklést a Franciaországból jövő cikkek egy nagy részének. Idetartoznak: virágok, gyümölcsök, élelmicikkek, papírgyártmányok, selyem és más szövetek, illatszerek és piperecikkek, pneumatik, automobilonok.

Ezzel szemben Magyarország a legnagyobb kedvezmény jogát élvezve a francia vámtarifa 60 tételére, részben beviteli kontingentálással korlátozva (pl. élelmiszerek, gyógynövények, vas- és fémipari termékek, tollak). Ezenkívül 60 másik tétel, mintegy 40-50%-os mérséklést mutat fel Magyarország javára; de fontos az a pont is, mely biztosítja Magyarországnak mindazon előnyöket, kedvezményeket vagy vámmérsékléseket, melyeket Franciaország utólag engedélyezne Ausztriának, Csehszlovákiának vagy Németországnak egyes tételekre vonatkozólag.

Nagy hátránya volt a forgalom fellendülésének a hitelesített származási bizonyítvány csatolásának kötelezettsége.

1921-ben alakult egyébként Budapesten egy magyar-francia kereskedelmi kamara, 1928-ban pedig egy ikerintézmény Parisban, melyeknek célja a két ország közötti gazdasági forgalom fellendítése információk adásával, az érdekelték összehozásával, szakfolyóiratok kiadásával stb.

1928-ban vett Franciaország először hivatalosan részt a budapesti

nemzetközi árumintavásáron, nagy sikerrel, mely úgy látszik, arra készítette az érdekelt köröket, hogy ezen részesedés mérvét erősen kifejllesszék.

A háború utáni viszonyok javulásának egyik előfeltétele volt a gazdasági élet szempontjából a nemzetközi pénzügyi kötelezettségek rendezése. Ismeretes dolog, hogy a magyar korona leromlása folytán a magyar részről a háború előtt vállalt fizetési kötelezettségek, amennyiben azok idegen valutára szólottak, jóformán teljesíthetetlenekké váltak. Ennek folytán a magyar pénzügyi forgalma pl. Franciaországgal teljesen meg volt bénítva, s így a hitelélet, minden gazdasági kapcsolat bázisa pangott.

A magyar kereskedő vett volna külföldi árut, de csak hitelbe; a régi adósságok rendezése nélkül azonban új hitelt nem kapott. A nemzetközi kölcsönök akár bankok, akár közintézmények szorultak rajok, ugyanezen okból nem jöhettek létre. Mindenekelőtt tehát meg kellett oldani a pénzügyi rendezés problémáját.

Még 1922-ben sikerült a magyar és francia kormányoknak egy konvenciót kötni, mely a háború előtti magyar adósságok törlesztését állapította meg a francia hitelezőkkel szemben, olyképen, hogy az adós fizetőképességét figyelembe véve elégítették ki a hitelezőket, s megnyitották az útját annak, hogy a magyar pénzügyi intézetek felvehessék régi összeköttetéseiket a párizsi pénzpiaccal. Ezen konvenció alapján rendezte a legtöbb budapesti nagybank francia tartozásait és *a magyar-francia gazdasági kapcsolatok újra/elvétele legerősebben éppen a pénzügyi összeköttetések terén mutatkozott.*

Ez volt a régebbi és a közelmúlt rövid áttekintése. Ami a jelent, de még inkább a jövőt illeti, olyan fontos momentumok merültek fel, melyek különösen kereskedelmi szempontból élénkebb francia-magyar összeköttetések létrejöttére engednek következtetni.

Így elsősorban a budapesti kereskedelmi kikötő létesítése. A dunai forgalom megnövekedése, Magyarországnak e tekintetben központi fekvése, s a háború utáni új gazdasági helyzet arra készítette az illetékes köröket, hogy egy nagyszabású kikötőt létesítsenek Csepelen, mely kikötő részben francia tőkével és francia közreműködéssel épült meg. A jelentősége igen nagy, különösen a francia-magyar gazdasági együttműködés szempontjából. Nemcsak a francia tőke részesedése Magyarország egy ily nagyszabású vállalkozásában, nemcsak a francia mérnökök és adminisztrátorok részvétele hozta közelebb a két nemzet gazdaságilag értékes tényezőit egymáshoz, hanem *felkeltette a figyelmet Budapestre, mint a Közép- és Kelet-Európába irányuló nemzetközi, illetve tranzitkereskedelmi gócpontjára.*

A csepeli Duna-kikötő a legmodernebb ily természetű intézmény Európában. Több bassin ja van, melyek legfontosabbika a vámmentes

szabad kikötő, egy külön petróleumbehozatali és beraktározási résszel. Óriási raktárak, hangárok veszik körül, modern átrakási szerkezetekkel, úgyhogy óránként hajóról vasútra, vagy viszont ,100 tonna súlyú áru rakható át. Villamos emelődaruk, szétnyíló hidak és a modern technika összes idevágó újításai rendelkezésre állanak a csepeli kikötőbe befutó hajórakományok likvidálására.

Van egy külön budapesti városi kikötő és egy ú. n. ipari kikötő, melynek partjain iparvállalatok nyernek elhelyezést.

Végül épült egy szénfelvevő bassin is, főképen a személyszállító gőzösök részére.

A szabad kikötőt egy magas kőfal veszi körül, mely 120 hektáryi területet zár el a külvilágtól. Ilymódon elhelyezést nyerhetnek a Kelet- és Déleuropából érkező gabonaszállítmányok és a nyugati országokból jövő ipari termékek és áruk, majdnem korlátlan mennyiségben, amennyiben a teoretice feltételezhető maximális forgalom figyelembevételével állapították meg az arányokat.

Lássuk most már ezen rövid leírás után, milyen gazdasági perspektívák nyílhatnak ezen kikötő révén a nemzetközi forgalomra?

Az új politikai rend a régi osztrák-magyar gazdasági egységet szétördelte önálló részekre, melyek igyekeznek egymástól elzárkózni és egymástól eltérő individuális fejlődést biztosítani maguknak. A külföldi termelő, mely ezen területet és ezen át a messzebb kelet felé eső európai államokat el akarja árasztani árukkal, az új viszonyokhoz nehezen tud alkalmazkodni. Magától adódik az a megoldás, hogy Közép- és Kelet-Európában egy oly kereskedelmi központ alakuljon ki, mely ezen sok kis egység helyi viszonyainak ismeretében lebonyolítsa a nyugati államok keletre menő exportját. Ily kereskedelmi központ létrejöttének természetes előfeltételei vannak, mint például központi fekvés, technikailag alkalmas berendezések, vasúti hálózat és vízi út nyugatról keletre menő tendenciával. Erre a szerepre van predesztinálva Budapest, illetve Magyarország. Az a francia gyáros, iparos, nagykereskedő, aki áru ki helyezésében fáradozik, nehezen tudna Közép- és Keleteurópa számára osztrák, csehszlovák, magyar, jugoszláv, román, bolgár, török stb. osztályokat felállítani, melyeknek regieköltségei sokszorosan felülmúlnák az elérhető maximális nyereséget. Ha ellenben Budapesten egy tranzitkereskedelmi irodát létesít vagy képviselőt tart fenn, úgy innen el tudja intézni egész keleteurópai exportját. Minden többköltség és rizikó nélkül létesíthet itt árúraktárakat, melyek a közelség révén a Magyarországot körülvevő államokból jövő rendelések gyors és biztos lebonyolítását tennék lehetővé.

Ugyanez az eset a másik, keletről nyugatra irányuló forgalomban is. A kisebb keleti államok kereskedelme még nem áll olyan fokon és főképen a rendelkezésükre álló forgótőke oly minimális, hogy maguk nehezen tud-

nak közvetlen összeköttetést létesíteni a nyugateurópai felvevő területekkel. Ebben az irányban elsősorban gabona, állati termékek és nyersanyag elhelyezése jönne tekintetbe. Erre a forgalomra is magától ajánlkozik a budapesti piac, mely kereskedelmi berendezéseivel, kikötőjével a legalkalmasabb faktor ezen szerep egészséges betöltésére. Maga a város több, mint egymillió lakosával, nagyszerű szállóival, modern intézményeivel, új építkezéseivel és a legmagasabb kultúra nyújtotta sokoldalú garanciáival jóformán versenyen kívül áll, mint tranzitkereskedelmi gócpont.

Ennek megfelelően az import-export és tranzitforgalom évről-évre nő is Magyarországon; ilyen örvendetes haladást mutat a francia-magyar árucseré is. Azonban Franciaország még igen sok olyan áru és termény bevitelére szorul, melyekben Magyarországnak feleslege van és szükségleteit mégis máshonnan, még Magyarországnál is messzebb eső vidékekről szerzi be. Ugyanez az eset sok, Magyarországra importált áruval is, melyek talán Franciaországból jobban és olcsóbban volnának beszerezhetők, mint ahonnan ma fedezik a szükségletet. A gazdasági helyzet ezen kiaknázatlansága a fejlődésképeség legerősebb bizonyossága ami a magyar-francia gazdasági kapcsolatokat illeti. Mindkét állam érdeke kívánna, hogy az út, mely ily fejlődéshez vezet, kiépítették.

